

підприємництва не здійснюючи такий вид страхування не зможе бути його учасником. На нашу думку, це має бути єдина універсальна організація, яка зможе представляти інтереси вітчизняних суб'єктів страхового підприємництва й на міжнародному ринку.

У розвинутих країнах світу участь страхових компаній у саморегулювальних організаціях переважно є добровільною і означає високу надійність та професіоналізм суб'єкта страхового підприємництва, тому кожен прагне стати учасником такого об'єднання.

У зв'язку з цим вважаємо, що саморегулювання у страховому підприємстві України має передбачати:

1) розробку таких правил та стандартів, що дозволять заповнити прогалини у законодавстві;

2) створення третейського механізму, досудового вирішення суперечностей між учасниками саморегулювальної організації та споживачами страхових послуг;

3) заперечення актів та рішень органів влади, що порушують права та законні інтереси суб'єктів страхового підприємства, здійснення попередньої експертизи нормативних актів органів влади, що містять норми регулювання;

4) забезпечення ефективної та прозорої роботи суб'єктів страхового підприємства шляхом здійснення моніторингу їх діяльності, формування статистичної інформації про їх фінансово-господарську діяльність. Використання соціальних рейтингів, які присвоюються всім учасникам саморегулювальної організації на основі показників, що враховують не тільки надійність компанії, а й якість її роботи для страхувальників, повноту та доступність інформації про неї та її послуги.

5) застосування заходів впливу (дисциплінарних) щодо учасників саморегулювальної організації за порушення вимог, правил та стандартів;

6) створення електронного каталогу адресатів страхових компаній, у тому числі обов'язкове публікування правил страхування, підтримка інституту типових правил страхування.

Висновки

Отже, функціонування саморегулювальної організації є домінуючим чинником у формуванні розвиненого страхового підприємства, такі структури є основою до рівноправного соціального партнерства між бізнес-структурами і державою. Заходи щодо створення саморегулювальної організації у страховому підприємстві України, з одного боку, спрямовані на врахування запитів споживачів та обмеження втручання держави у внутрішні аспекти розвитку, а з іншого – встановлюють та контролюють визначені правила та принципи поведінки на ринку.

Література

1. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л.А. Швайка. – К.: Знання, 2006. – 435 с.
2. Дмитриченко Л.И. Государственное регулирование экономики: методология и теория: монография / Л.И. Дмитриченко. – Донецк: УкрНТЭК, 2001. – 329 с.
3. Залетов О.М. Убезпечення життя: Монографія / О.М. Залетов. – К.: Міжнародна агенція «Бізон», 2006. – 688 с.
4. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Закон України «Про страхування» №85/98-ВР від 7.03.96: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» №2664-III від 12.07.2001: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>
7. Розпорядження «Про затвердження Положення про делегування Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України окремих повноважень об'єднанню страховиків» №1000 від 02.08.2008: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dfp.gov.ua>

У.В. ВЛАДИЧИН,

к.е.н., доцент, Львівський національний університет ім. І. Франка

Регулювання реорганізаційних процесів в іноземному банківництві України

Досліджено сутність та виявлено тенденції реорганізаційних процесів, які відбуваються в іноземному банківництві України. Охарактеризовано основні форми реорганізації банків, проаналізовано процеси злиття, поглинання та перетворення банків з іноземним капіталом, подано рекомендації щодо удосконалення регулювання та діяльності іноземних банків в Україні.

Ключові слова: реструктуризація, реорганізація, злиття, поглинання, приєднання, поділ, перетворення, іноземне банківництво, банк з іноземним капіталом.

Исследована суть и определены тенденции реорганизационных процессов, которые происходят в иностранном банковском бизнесе Украины. Рассмотрены основные формы реорганизации банков, проанализированы процессы слияния, поглощения и преобразования банков с иностранным капиталом, поданы рекомендации для усовершенствования регулирования и деятельности иностранных банков в Украине.

Ключевые слова: реструктуризация, реорганизация, слияние, поглощение, присоединение, разделение,

преобразование, иностранная банковская деятельность, банк с иностранным капиталом.

The author considers the main concepts and tendencies of reorganization processes of foreign banking in Ukraine. The forms of reorganization, the process of merger, acquisition and transformation of banks with foreign capital are investigated. In the article the author gives recommendations for improvement regulate and activity of foreign banks in Ukraine.

Keywords: restructuring, reorganization, merger, acquisition, addition, division, transformation, foreign banking, bank with foreign capital.

Постановка проблеми. Під впливом глобалізаційних процесів у світовій фінансовій системі та національних економіках країн відбуваються об'єднання фінансових капіталів, простежуються тенденції до укрупнення банківського бізнесу. У цьому зв'язку банківські установи виходять за межі національних кордонів. Багато вітчизняних науковців і практиків дискутують над питаннями необхідності консолідації банків шляхом зменшення їхньої кількості та намагаються визначити оптимальну структуру банківської системи для досягнення необхідного рівня фінансової стабільності та прибутковості. В Україні процеси реорганізації банків відбуваються як між вітчизняними банківськими установами, так і між банками з часткою у капіталі нерезидентів. Таким чином, банки з іноземним капіталом, переслідуючи власні цілі, здійснюють експансію у банківські системи зарубіжних країн.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми реструктуризації та реорганізації банківських установ в Україні висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, дослідженнями реорганізаційних та реструктуризаційних процесів у банківництві займалися Г. Баянт, З. Васильченко, І. Вядрова, О. Кириченко, А. Ковалюк, А. Крюков, Л. Кузнецова, С. Львовичкін, В. Міщенко, В. Опарін, В. Федоров та інші. Питання капіталізації та консолідації банківського капіталу досліджено у працях П. Буряка, Л. Вароди, В. Герасименко, Ж. Довгань, В. Коваленко, С. Науменкової, С. Реверчука, Р. Слав'юка, Р. Тиркала, Н. Ткачук, К. Черкашеної та ін. Розвитку банківської діяльності під впливом іноземного капіталу приділяли увагу такі науковці, як А. Абалкіна, В. Агабалаян, О. Алексеева, А. Верніков, О. Другов, О. Дзюблук, М. Козоріз, А. Омельченко, Т. Смовженко, О. Чуб та інші. Водночас в умовах постійного впливу зовнішніх чинників та виникнення кризових явищ в економіці країн зростає необхідність у дослідженнях структури власності банківських установ, впливу іноземних банків на розвиток банківської системи та економіки, а також особливостей прояву та регулювання реорганізаційних процесів в іноземному банківництві для досягнення оптимальних моделей розвитку банківського бізнесу.

Метою статті є виявлення теоретичних засад реорганізації іноземних банків, що діють на території України, та подан-

ня практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності регулятивних функцій державних органів, врегулювання правових норм законодавства та застосування найбільш дієвих методів та форм реорганізації банків з іноземним капіталом в Україні.

Мета статті – дослідити сутність та виявити тенденції реорганізаційних процесів, які відбуваються в іноземному банківництві України. Охарактеризувати основні форми реорганізації банків, проаналізувати процеси злиття, поглинання та перетворення банків з іноземним капіталом, подати рекомендації щодо удосконалення регулювання та діяльності іноземних банків в Україні.

Виклад основного матеріалу. Поняття реструктуризації банку є широкоаспектним і залежно від контексту його зміст може набувати специфічних особливостей та ознак. Водночас із реструктуризаційними процесами пов'язані такі поняття, як «реорганізація», «злиття», «поглинання», «перетворення», «приєднання», «поділ», «виділ», «реабілітація», «ліквідація» тощо. Реструктуризаційні процеси у вітчизняному банківництві спостерігаємо досить часто, що пов'язано не лише із проблемами погіршення фінансового стану банків та значного впливу банківських ризиків, а й підвищенням концентрації банківського капіталу шляхом консолідації, а також залученням іноземних інвесторів.

Поняття «реструктуризація банків» зустрічаємо як в енциклопедичних виданнях, так і в законодавчих і нормативних актах України. Так, універсальний словник економічних термінів В.Е. Коломойцева визначає реструктуризацію як «зміну структури капіталу компанії або її заборгованості, що часто потребує згоди банку для обміну боргів на акціонерний капітал» [1, с. 269]. Згідно з «Методичними рекомендаціями про порядок реорганізації, реструктуризації комерційних банків» реструктуризація банку – це «комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на покращення фінансового стану, підвищення ліквідності та платоспроможності банку, зокрема шляхом реорганізації банку, повної або часткової зміни власника з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи-інвестора, яка не підлягає санації, що сприятиме фінансовому оздоровленню банку та дозволить задовольнити вимоги кредиторів» [2]. Водночас, на наш погляд, необхідно чітко розмежовувати терміни «реструктуризація» і «реорганізація». Енциклопедія за редакцією Р.С. Дяківа трактує поняття реорганізації як «перебудову, перетворення, зміну структури й організаційних форм підприємств, установ, державних або громадських організацій» [3, с. 507]. Таким чином, реорганізація передбачає зміну структури й організаційних форм самої банківської установи, а реструктуризація – зміну структури капіталу або заборгованості банківської установи. На наш погляд, реорганізація банків є дещо вузьким поняттям, ніж реструктуризація, крім того, потреба у здійсненні реструктуризації банківських установ проявляється, насамперед в необхідності підтримання лік-

відності, стабільності та забезпечення фінансової стійкості проблемного банку.

При цьому різний зміст вкладаємо у визначення «реструктуризації банків» та «реструктуризації банківської системи». Так, реструктуризація банківської системи згідно з вітчизняним законодавством є комплексом заходів, який передбачає покращання фінансової стійкості банківської системи, підвищення ліквідності і платоспроможності з урахуванням соціально-економічних завдань, змін у національній макросистемі та на світовому фінансовому ринку шляхом створення нових банків (спеціалізованих, універсальних), реорганізації діючих (злиття, приєднання, поділу, виділення), зміни юридичного статусу банківських установ або їх закриття [4]. З цього випливає, що реорганізація банків є одним із шляхів реструктуризації банківської системи.

Реструктуризація банків може проводитися шляхом прямої участі держави у цих процесах, зокрема шляхом націоналізації банку (участі держави у статутному капіталі банку), введення тимчасової адміністрації, фінансового оздоровлення банку (відновлення платоспроможності банку та приведення фінансових показників його діяльності у відповідність із вимогами НБУ) тощо. Водночас опосередкований вплив мають державні органи на реорганізаційні процеси шляхом створення відповідних вимог до процедури злиття, поглинання, поділу, приєднання банків, надання відповідних дозволів та розгляду можливостей реорганізації з метою визначення і запобігання негативного впливу на учасників реорганізаційних процесів.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» реорганізація банку – це злиття, приєднання, виділення, поділ банку, перетворення його організаційно-правової форми, наслідком яких є передача, прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступникам [5]. Законодавець зазначає, що банк може бути реорганізований за рішенням власників банку, а у разі призначення тимчасової адміністрації – за рішенням Національного банку України або тимчасового адміністратора, погодженим із НБУ.

Директива 2001/24/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про реорганізацію та ліквідацію кредитних установ» подає таке трактування поняття «реорганізаційні заходи»: «заходи, спрямовані на збереження або відновлення (оздоровлення) фінансового стану кредитної установи, які могли б вплинути на попередньо існуючі права третіх сторін, включаючи заходи, що передбачають можливість призупинення платежів, тимчасове припинення дії заходів впливу або зменшення суми позову (претензії)» [6]. Наведене тлумачення, з одного боку, конкретно не визначає заходів, які сприяють збереженню фінансового стану банку, з іншого – є дещо звуженим, оскільки розглядає можливість застосування методів, які пов'язані лише з оздоровленням банків, а не забезпечують розвиток банківської діяльності загалом.

Вважаємо, що реорганізаційні процеси в банківстві пов'язані не лише з випадками оздоровлення банків у разі

виникнення фінансових проблем, однак ці процеси мають позитивний вплив на покращення стабільності та сприяння розвитку банківського бізнесу.

Кожна з форм реорганізації банків має свої особливості. Зокрема, нормативні акти НБУ трактують ці поняття таким чином: злиття банків передбачає виникнення нового банку– правонаступника з передаванням йому згідно з передавальними актами всього майна, всіх прав та обов'язків двох або більше банків одночасно з їх припиненням. Приєднання банків – припинення одного або більше банків із передаванням ним/ними згідно з передавальним актом усього його/їх майна, прав та обов'язків іншому банку– правонаступнику. Виділення банку – створення одного чи кількох банків– правонаступників із передаванням йому (їм) згідно з розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків банку, з якого здійснюється виділення, без припинення такого банку. Перетворення банку – зміна його організаційно-правової форми без застосування норм законодавства щодо припинення юридичної особи. Поділ банку – припинення банку з передаванням усього його майна, прав та обов'язків більше ніж одному новому банку– правонаступнику згідно з розподільчим балансом [7]. Таким чином при операціях злиття, приєднання, поділу відбувається припинення діяльності банку, що реорганізується, на відміну від операції виділення банку. В разі перетворення вносяться зміни до статуту банку, що реорганізовується, Державного реєстру банків і Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб– підприємців без припинення його діяльності.

З організаційно-економічної точки зору злиття – це створення нового банку замість двох або більше раніше зареєстрованих банків, ліцензії яких анулюються. Новий банк має пройти державну реєстрацію. На відміну від злиття приєднання однієї або декількох юридичних осіб до іншої юридичної особи – це перехід прав та обов'язків та анулювання ліцензії приєднуваного банку, його ліквідація як самостійної юридичної особи і одночасне збереження банку, який приєднує інший банк, з його перереєстрацією (в його статут вносяться необхідні зміни та доповнення) [8, с. 157].

У разі реорганізації та припинення діяльності банку, що реорганізується, постає питання зміни рахунків клієнтів та гарантій працівників банківської установи. Так, згідно з листом НБУ «Роз'яснення щодо зміни рахунків клієнтів при реорганізації банку» банк, що реорганізовується, закриває рахунки клієнтів, які відкриваються з тими ж самими номерами у банку– правонаступнику [9]. Припинення діяльності юридичної особи здійснюється шляхом реорганізації або ліквідації. Ліквідація банку – процедура припинення функціонування банку як юридичної особи [5]. Зокрема, ліквідацією визначається така форма припинення юридичної особи, при якій припиняються всі її права та обов'язки. При цьому в разі ліквідації вся чисельність працівників скорочується та весь штат працівників ліквідується. При реорганізації можливість для звільнення працівників допускається тільки за

умови скорочення штату або чисельності працівників, право визначення яких належить тільки власникові або уповноваженому їм органу. При цьому дія строкового трудового договору працівника продовжується, його припинення можливе лише у разі скорочення чисельності або штату працівників [10]. Таким чином, при зміні власників банківської установи (зокрема, залучення іноземних інвесторів) не виключені випадки розірвання трудових договорів працівників і залучення на посади власних банківських службовців.

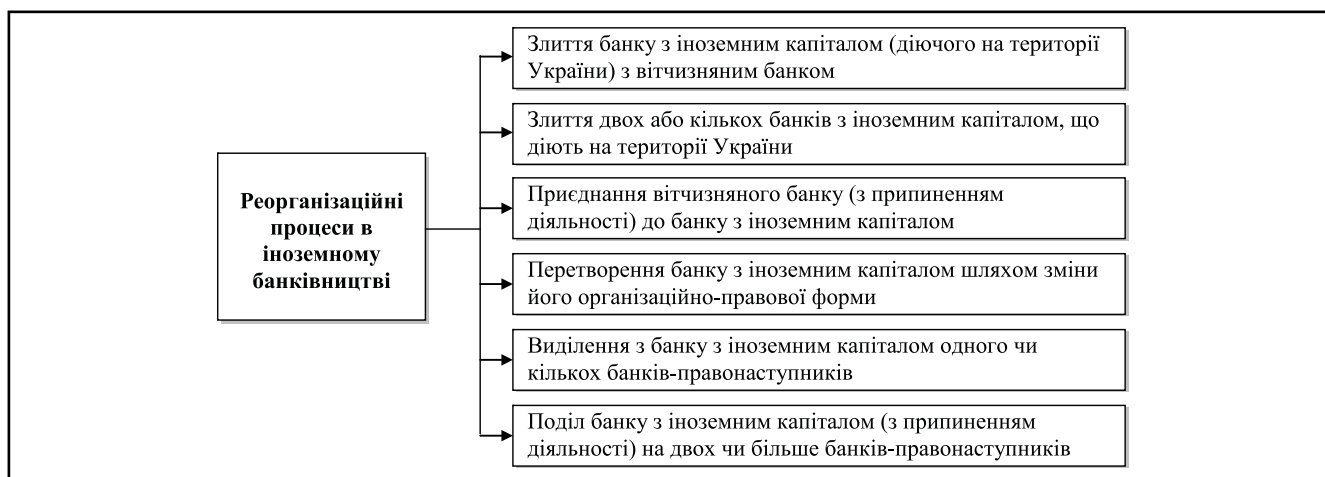
Реорганізацію у секторі іноземного банківництва трактуємо як сукупність дій шляхом добровільного волевиявлення власників або примусової дії регулюючих органів, пов'язаних із трансформаціями в організаційно-правовій формі, структурі та діяльності банку, внаслідок чого змінюється структура власності банку, зумовлена набуттям істотної часті іноземного інвестора у статутному капіталі, що сприяє покращенню фінансового стану банку та підвищенню рівня розвитку банківської системи.

Реорганізаційні процеси в іноземному банківництві пов'язані, перш за все, з процесами залучення іноземних інвесторів, які шляхом злиття і поглинання з вітчизняними банками виходять на український ринок. Водночас у більшості випадків однією із умов виходу іноземців на зарубіжні ринки є бажання нерезидентів придбати саме фінансово стійкий банк із розгалуженою мережею філій та відділень та сформованим портфелем банківських операцій і послуг, а не купівля проблемного банку. Однак угоди щодо фінансового вливання іноземних капіталів у проблемні банки також укладаються у світовій та вітчизняній банківській практиці. Прикладом може слугувати купівля Промінвестбанку у 2010 році російським Внешнекономбанком (пряма участь іноземного інвестора склала 93,8403%). З іншого боку, іноземні інвестори переслідують власні мотиви виходу на український банківський ринок, які полягають як в одержанні прибутків, обслуговуванні власних іноземних корпорацій, які працюють в Україні, так і стратегічній експансії та завоюванні провідних позицій в обслуговуванні перспективних галузей вітчизняної економіки.

Питання мотивів реалізації операцій злиття та придбання банків досліджувалися вітчизняними і зарубіжними науковцями. Так, О.О. Чуб пропонує всі мотиви умовно розділити на раціональні і сумнівні. До раціональних автор відносить: економію за рахунок масштабів діяльності, економію за рахунок вертикальної інтеграції, комбінування взаємодоповнювальних ресурсів, податкові пільги, можливість використання додаткових продуктів, підвищення якості й ефективності управління. Сумнівними автор відзначає: диверсифікацію бізнесу, зниження витрат на фінансування, усунення конкурентів, специфічні мотиви ініціації поглинань (особисті мотиви та задоволення амбіцій власників) [11, с. 117]. Водночас до мотивів злиття і поглинання банків іноземними інвесторами потрібно також зачислити і цілі виходу на закордонні ринки, стратегічні орієнтири діяльності міжнародних фінансових груп і перспективи розвитку бізнесу на території країни розташування банку з іноземним капіталом.

Реорганізаційні процеси в іноземному банківництві України спостерігаємо протягом усього періоду розвитку банківського бізнесу незалежної України. Вхідження іноземних інвесторів нерозривно пов'язане із реорганізацією вітчизняних банків, що проявляється у формах злиттів, поглинань, приєднань та перетворень банківських установ (див. рис.).

При цьому найбільш частими формами реорганізації в Україні є угоди злиття або приєднання банків з іноземним капіталом за рішенням власників, а також перетворення шляхом зміни організаційно-правової форми банків згідно вимог законодавства. Так, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форм створення банків та розміру статутного капіталу» № 133-V від 14.09.2006 р. зобов'язав банківські установи протягом трьох років (тобто до 04.10.2009 р.) провести реорганізацію шляхом перетворення з ЗАТ та ТзОВ у ВАТ або кооперативні банки [12]. Згодом відповідно до внесених змін до законодавчих актів відповідно до прийнятого 29.04.2009 р. Закону України «Про акціонерні товариства» та згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків»

Реорганізаційні процеси в іноземному банківництві

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

№1617–VI від 24.07.2009 р., відкриті акціонерні товариства мають змінити назву на публічні акціонерні товариства (до 29.04.2011 р.), що призвело до активізації реорганізаційних процесів шляхом перетворення банків.

Характеристика реорганізаційних процесів в іноземному банківництві України протягом останніх років наведена у таблиці.

За наведеними у таблиці даними спостерігаємо незначні прояви реорганізаційних процесів в іноземному банківництві, хоча на фоні зменшення загальної кількості зареєстрованих банків в Україні кількість банків з іноземним капіталом порівняно з даними за підсумками 2006 року зросла на 20 установ і становила на 01.10.2011 р. 55 банків відносно 35 на кінець 2006 року. Це пояснюється збільшенням кількості припинення діяльності банківських установ, що спричинили в основному кризові явища у фінансово-банківській сфері України. Водночас ліквідовувались переважно банки з вітчизняним капіталом, що у цьому контексті засвідчує вищу стабільність банків за участю нерезидентів, частково за рахунок забезпечення фінансової підтримки з боку материнських структур за кордоном. Серед ліквідованих та вилучених з Державного реєстру банків з іноземним капіталом в Україні за аналізований період виділимо АБ «Креді Свісс Фьорст Бостон (Україна)» (закритий згідно з Рішенням Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 05.10.2006 р. №277); ЗАТ «Внешторгбанк (Україна)» (закритий згідно з Рішенням комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 02.11.2007 р. №288) – ліквідований у зв'язку з приєднанням на правах філії до ПАТ «ВТБ Банк»; АКБ «ХФБ Банк Україна» (закритий згідно з Рішенням комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.02.2008 р. №52) – ліквідований у зв'язку з приєднанням на правах відділення до ВАТ «УніКредит Банк»; АБ «Факторіал-Банк» (закритий згідно з Рішенням комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.01.2010 р. №24) – ліквідований у зв'язку з приєднанням на правах відділення до ПАТ «СЕБ Банк». Також

реорганізаційні процеси в іноземному банківництві України спостерігаємо у 2009 році, більшість з яких пов'язана з перетворенням, тобто зміною організаційно-правової форми банків. Так, у цей рік були реорганізовані ТзОВ «УніКредит Банк», ТзОВ «Банк Ренесанс Капітал», ЗАТ «Вест Файненс Енд Кредит Банк», ЗАТ «Укрбудінвестбанк», ЗАТ «Міжнародний Іпотечний Банк» (нині – ПАТ «Платинум Банк»), які згідно з вимогами законодавства України були перетворені в публічні акціонерні товариства. У червні 2010 року було припинено діяльність ПАТ «Сведбанк Інвест» (Київ) у зв'язку з реорганізацією шляхом приєднання до банку з іноземним капіталом – ПАТ «Сведбанк» (Київ). У лютому 2011 році ПАТ «Платинум Банк» завершив угоду щодо придбання у Home Credit BV 100% акцій ПАТ «Хоум Кредит Банк Україна». У 2011 році розпочалася процедура ліквідації банку з іноземним капіталом ПАТ «КБ «СКБ» (постанова про ліквідацію №371 від 20.10.2011 р.).

Водночас статистичні дані щодо кількості реорганізованих банків, наведені у таблиці, засвідчують виникнення упущень, зокрема щодо реального відображення реорганізаційних процесів у банківництві України. Так, у зв'язку із вимогами законодавства до 04.10.2009 р. усі банки мали провести зміну організаційно-правової форми із ТзОВ та ЗАТ на ВАТ, а до 29.04.2011 р. – на ПАТ. Така ж зміна організаційно-правової форми передбачає використання однієї із форм реорганізації банків – перетворення, що не знайшло свого відображення у статистичних матеріалах. За даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, в Україні лише у 2009 році була здійснена шістьма банками з іноземним капіталом державна реєстрація припинення юридичної особи в результаті злиття, приєднання, поділу або перетворення, зокрема, ЗАТ «Кредитвестбанк» (27.01.2009 р.), ЗАТ «Хоум Кредіт Банк» (30.01.2009 р.), ЗАТ «Сбербанк Росії» (02.02.2009 р.), ЗАТ «Укрбудінвестбанк» (12.03.2009 р.), ТОВ «Банк Ренесанс Капітал» (21.09.2009 р.), ТЗОВ КБ «Західкомбанк» (01.10.2009 р.) [13].

Характеристика реорганізаційних процесів в іноземному банківництві України, 2006–01.10.2011 р. (станом на кінець періоду)*

Період	2006	2007	2008	2009	2010	01.10.2011
1. Кількість зареєстрованих банків	193	198	198	197	194	198
2. Кількість банків з іноземним капіталом, з них:	35	47	53	51	55	55
– банків зі 100% іноземним капіталом	13	17	17	18	20	22
3. Кількість включених до Державного реєстру банків за період, зокрема:	13	6	7	5	3	4
3.1. Банків з іноземним капіталом, з них:	5	2	–	1	–	1
– банків зі 100% іноземним капіталом	4	2	–	1	–	1
4. Кількість виключених із Державного реєстру банків, з них:	6	1	7	6	6	–
– у зв'язку з реорганізацією банків	2	1	1	–	2	–
– у зв'язку з ліквідацією банків	4	–	6	6	4	–
5. Кількість банків, які перебувають у стадії ліквідації	19	19	13	15	18	20
6. Кількість ліквідованих банків з іноземним капіталом за період	1	1	1	–	–	–

* Складено на основі: Бюлетень Національного банку України. – №2. – 2008. – С. 156; Бюлетень Національного банку України. – №9. – 2011. – С. 174; матеріалів щодо внесення змін до Державного реєстру банків. – Режим доступу до ресурсів: <http://www.bank.gov.ua>

Основними законодавчими та нормативно-правовими актами, які регулюють реструктуризаційні процеси в банківстві України, є: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форм створення банків та розміру статутного капіталу», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків», Положення «Про особливості реорганізації банку за рішенням його власників», Лист НБУ «Про реорганізацію банків шляхом перетворення», Лист НБУ «Про реорганізацію банків», Лист НБУ «Роз'яснення щодо зміни рахунків клієнтів при реорганізації банку», Лист НБУ «Щодо приведення організаційно-правової форми банків у відповідність до законодавства», Методичні рекомендації про порядок реорганізації, реструктуризації комерційних банків та ін.

Найбільш дискусійними моментами у реорганізації банків в Україні, на наш погляд, виявляються питання перетворення банків, тобто зміна їх організаційно-правової форми. Значна кількість постанов, листів НБУ та роз'яснень з цього питання містять певні протиріччя. Існує й надалі необхідність подолання суперечностей та неточностей вітчизняного законодавства. Зокрема, прикладом таких суперечностей може бути положення статті 26 Закону України «Про банки і банківську діяльність», де зазначено, що «у разі реорганізації банку шляхом перетворення до таких правовідносин не застосовуються норми законодавства щодо припинення юридичної особи» [5]. Водночас стаття 87 чинного Закону України «Про акціонерні товариства» стверджує, що «перетворенням акціонерного товариства визнається зміна організаційно-правової форми акціонерного товариства з його припиненням» [14]. А оскільки банківські установи в Україні створюються у формі публічних акціонерних товариств або кооперативних банків, то на них поширюються також і норми Закону «Про акціонерні товариства». Водночас норми Цивільного кодексу України також зазначають, що юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або в результаті ліквідації. При цьому також відзначено, що особливості припинення банку як юридичної особи встановлюється законом [15]. Оскільки до діяльності банків застосовується спеціальне законодавство, то впливає висновки, що при перетворенні всі юридичні особи та акціонерні товариства, лише окрім банківських установ, потребують проведення процедури ліквідації. Водночас потрібно враховувати, що банківське законодавство регулює банківську діяльність з урахуванням вимог та виключенням суперечностей інших чинних законодавчих актів. З огляду на це недостатньо врегульованим видається питання припинення діяльності банку, що реорганізується, при його перетворенні, що й відображає не лише неточності у відображенні статистичної інформації, а й може призвести до суттєвих проблем на практиці.

Особливості вітчизняного банківського законодавства також зазначають, що реорганізація для приведення організаційно-правової форми банку у відповідність до вимог законодавства не потребує отримання дозволу НБУ. В інших випадках проведення реорганізації існує потреба в отриманні такого дозволу та розробленні плану реорганізації.

Однією із проблем ефективності проведення реорганізації банку є досягнення синергетичного ефекту від здійснення операції, сутність якого полягає в тому, що утворена у процесі реорганізації структура отримує низу переваг, які можна отримати лише внаслідок реалізації угоди злиття чи поглинання. Зокрема, варто погодитися з позицією Н. Ткачук, яка відзначає, що синергетичний ефект необхідно визначити завчасно, а основними цілями угод можуть бути: зниження витрат, отримання великих кредитів, збільшення прибутку, диверсифікація ризиків, підвищення якості та ефективності управління, оптимізація організаційної структури тощо [16]. Водночас правильна оцінка та прогноз можливих результатів укладених угод, аналіз економічного розвитку країн та місцевих ринків для іноземних інвесторів сприятимуть досягненню поставлених цілей, а визначення можливих переваг з боку вітчизняних банківських установ, які беруть участь у реорганізаційних процесах, забезпечить розвиток банківського бізнесу та впливатиме на економічну стабільність у державі.

Особлива необхідність в удосконаленні законодавчої бази щодо реорганізаційних процесів існує у контексті дискусійності проблематики консолідації і концентрації банківського капіталу, потреби в укрупненні банківських установ та визначенні оптимальної структури банківської системи для забезпечення її фінансової стабільності та підтримання розвитку національної економіки. Існуюча законодавча база України не містить окремих положень, що стосуються особливостей регулятивних процесів реструктуризації та реорганізації іноземних банківських установ. Необхідність врегулювання питань реорганізації в іноземному банківстві пов'язана із проблемами в діяльності банків, які мають філії чи дочірні структури за кордоном. У цьому зв'язку Директива Європейського парламенту та Ради 2001/24/ЄС «Про реорганізацію та ліквідацію кредитних установ» регулює питання єдності банків із їх філіями при реорганізації чи ліквідації, що має бути відображено і у відповідних вітчизняних нормативних документах.

Висновки

Проведений аналіз засвідчує, що банківські установи з іноземним капіталом в Україні здійснюють реорганізаційні процеси, які пов'язані насамперед із дотриманням вимог законодавства, розширенням власного банківського бізнесу на території країни, а також забезпечення розвитку та підвищення фінансової стабільності банків. На наш погляд, менш за все реорганізаційні процеси в іноземному банківстві пов'язані саме із необхідністю фінансового оздоровлення проблемних банків з іноземним капіталом, кризові явища в діяльності яких проявляються значно рідше. Про це свідчать і показники лік-

відації банків з іноземним капіталом, припинення діяльності банків, пов'язані із згортанням діяльності іноземних банківських груп на території України, а також інформація про банки, в яких введено тимчасову адміністрацію.

Особливості реорганізації банків з іноземним капіталом в Україні стосуються, перш за все набуття або збільшення істотної участі власників, зокрема іноземних інвесторів, у банку- правонаступнику, що потребує погодження в НБУ. Інші положення щодо реорганізаційних процесів в іноземному банківництві України стосуються загалом усіх банківських установ-юридичних осіб, зареєстрованих в Україні. Таким чином, вітчизняне законодавство не сприяє та не обмежує проведення злиттів, поглинань чи використання інших форм реорганізації іноземними банками.

Література

1. Коломойцев В.Е. Універсальний словник економічних термінів: [навчальний посібник] / В. Е. Коломойцев. – К.: Видавництво «Молодь», 2000. – 384 с.
2. Постанова Правління НБУ «Про схвалення Методичних рекомендацій про порядок реорганізації, реструктуризації комерційних банків» №395 від 9 жовтня 2000 р. – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / [за ред. Р.С. Дяківа]. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – 704 с.
4. Стратегія Національного банку України щодо реструктуризації та реорганізації банків у стані фінансової скрути, схвалена постановою правління НБУ №502 від 01.12.98 р. – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Закон України «Про банки і банківську діяльність» №2121-III від 07.12.2000 р.: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Директива 2001/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про реорганізацію та ліквідацію кредитних установ» від 4 квітня

2001 р. – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>

7. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників» №189 від 27.06.2008 р. – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>

8. Бадзім О.С. Процеси транскордонного злиття та поглинання у фінансовому секторі України / О.С. Бадзім, Ю.Ю. Кривошапка // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №9. – С. 155–159.

9. Лист Департаменту платіжних систем НБУ №25–111/2733–17445 від 10.12.2008 р. «Роз'яснення щодо зміни рахунків клієнтів при реорганізації банку». – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>

10. Роз'яснення Міністерства юстиції України «Гарантії працівників у разі ліквідації або реорганізації підприємства, установи, організації» від 25.01.2011 р. – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>

11. Чуб О.О. Банки в глобальній економіці: [монографія] / О.О. Чуб. – К.: КНЕУ, 2009. – 340 с.

12. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форм створення банків та розміру статутного капіталу» №133-V від 14.09.2006 р. – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>

13. Державне підприємство «Інформаційно-ресурсний центр». – Електронний ресурс. – Режим доступу до ресурсу: <http://irc.gov.ua/ua/Reiestri.html>

14. Закон України «Про акціонерні товариства» №514-VI від 17.09.2008 р.: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>

15. Цивільний кодекс України №435-IV від 16.01.2003 р. – Електронний ресурс / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>

16. Ткачук Н. Синергетичний ефект в операціях злиття і поглинання банків: особливості оцінки та визначення / Н. Ткачук // Вісник НБУ. – 2010. – №2. – С. 36–40.

Т.М. БУЛАХ,
к.в.н., доцент, КНУКІМ

Державне регулювання соціального розвитку села

У статті розкрито проблеми державного регулювання соціального розвитку села. На основі аналізу наявних законодавчих актів, врахування світового і вітчизняного досвіду надані пропозиції щодо їх вирішення.

Ключові слова: село, соціальний розвиток, державне регулювання.

В статье раскрыты проблемы государственного регулирования социального развития села. На основе анализа имеющихся законодательных актов, учета мирового

и отечественного опыта предоставлены предложения относительно их решения.

Ключевые слова: село, социальное развитие, государственное регулирование.

The problems of government control of social development of village are exposed in the article. On the basis of analysis of present legislative acts, account of world and home experience grant to suggestion in relation to their decision.